

Прогнозування і вплив зміни податкової політики на соціально-економічні показники України

Крючкова Наталія Михайлівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
28.04.2023	Економіка	336.02

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8251867>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Здійснюючи аналіз впливу податкової політики на соціально-економічні показники України виникає потреба у виявленні тенденцій і прогнозів в умовах сучасності. Метою статті є дослідження особливостей та показників процесу оподаткування в умовах трансформації сучасного економічного та соціального життя. Використано методи: аналітичні та статистичні, аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрагування та узагальнення, порівняння та верифікації цифрових тенденцій. Розглянуто соціально-економічний розвиток держави як багатогранний складний процес, діяльність інститутів влади, їх співпрацю (партнерство) з бізнесом та громадами. Визначено, що податкова політика є важливим компонентом такої співпраці. Результативність та ефективність податкової політики напряму залежить від вирішення економічних та соціальних завдань і функцій, які держава ставить перед собою на певному етапі розвитку. У статті проаналізовано питання вдосконалення економіки завдяки вдосконаленню податкової системи з позитивним впливом на структурні елементи з одночасним підвищенням якості життя суспільства. Важливо, що завдяки регулюванню податкового навантаження за окремими видами економічної діяльності держава здійснює важливі кроки у формуванні кон'юктури ринку, зменшення тінізації економіки і створення умов для модернізації її галузей. Встановлено, що дана політика сприяє лібералізації, оптимізації здійснення податкової політики. Виявлено основні напрямки та зміст даного процесу. Побудовано економіко-математичний прогноз та на основі даних подано рекомендації щодо підвищення стану соціально-економічного розвитку України відповідно до результатів моделювання. Висновки здійснено на основі результатів і подальших наукових пошуків, пов'язаних із вдосконаленням податкової політики відповідно до врахування соціально-економічних показників.

Ключові слова: податкова політика, прогноз, моделювання, кореляційний аналіз, коваріація, соціальні потреби, економічні вимоги.

¹ кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та підприємництва, економіко-правовий факультет, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна, 65082, Одеська обл., м. Одеса, вул. Дворянська, 2, <https://orcid.org/0000-0003-3790-4399>

Forecasting and impact of changes in tax policy on socio-economic indicators of Ukraine

Annotation. The study examines tax policy, which is an important link in the structure of the financial system of the state, and financial relations in the field of taxation are a turning point in the organization of the budget system. The purpose of the article is to study the features and indicators of the process of tax policy development in the conditions of transformation of modern economic and social life. Analytical and statistical methods, analysis and synthesis, induction and deduction, abstraction and generalization, as well as comparison and verification of digital trends are used. It was established that the formation and development of tax policy in Ukraine does not yet have adequate experience, which leads to the appearance of not always well-founded and balanced decisions in the field of taxation. However, quite often these innovations are unsystematic, aimed only at achieving tactical goals, and do not take into account strategic prospects for the development of the state's financial system. Analyzing the impact of tax policy on the socio-economic indicators of Ukraine, there is a need to determine trends and forecasts in modern conditions. The socio-economic development of the state is considered as a multifaceted complex process, the activities of government bodies and their cooperation (partnership) with business and the community. The study shows the dynamics of the level of development of tax policy. An author's approach to the study of taxes paid by enterprises is proposed. An economic-mathematical forecast was built and based on the data, recommendations were made to improve the state of socio-economic development of Ukraine by the modeling results. Conclusions were made regarding the main results and further scientific research related to the improvement of the tax system, related to the improvement of the tax system taking into account socio-economic indicators.

Keywords: tax policy, forecast, modeling, correlation analysis, covariance, social needs, economic requirements.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Податкова система держави є ефективним механізмом для наповнення державної казни за допомогою грошових внесків. Важливим фактором цієї системи є вирішення соціальних і економічних завдань та функцій, які необхідні для цілісного розвитку держави на певному етапі історичного розвитку. Результативність оподаткування здійснюється ефективно, якщо цей процес забезпечений правильними практичними і теоретичними підходами та підкріплений діяльністю обізнаних спеціалістів.

Україна в умовах сьогодення спрямовує свою діяльність на реформування цілої системи оподаткування і наближає цим її до вимог ЄС, що сприяє трансформації як національної економічно-соціальної політики, так і зокрема податкової політики, як важливого її компонента.

Загалом, розвиток та існування кожної держави напряму залежить від таких факторів, як економічне зростання, ефективність використання праці та капіталу, підвищення продуктивності тощо. Соціально-економічна складова політики держави також відіграє важливу роль, адже підтримує певний рівень повсякденного суспільного життя. Податки, які сплачують фізичні та юридичні особи до державних фіскальних органів, і забезпечують потреби та добробут суспільства у цілому.

Податки виступають головним джерелом фінансування державних функцій і безпосередньо впливають на соціальні, економічні, політичні аспекти, що відображаються через їх вплив на ринкову та політичну рівновагу; на кругообіг

розподілу і перерозподілу доходів. У країн економікою перехідного типу прогресивна шкала оподаткування є причиною затримання соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями питань прогнозування та впливу зміни податкової політики на соціально-економічні показники України займалися багато науковців, як зарубіжних так і вітчизняних. Зокрема, питанням проведення оцінки бюджетної політики як зміцнення соціальної та економічної складових присвячена праця С. Качули [1]. В свою чергу, О. Ревенко [2] досліджує стан податкової системи в сучасних умовах та її безпосередній вплив на діяльність суб'єктів господарювання. Теоретичними проблемами щодо збільшення ефективності оподаткування прибутку займалися Т. Буй, О. Прімерова та А. Мельник [3].

Наприклад, І. Луніна та О. Білоусова вважають, що покращення податкової системи, з огляду на євроінтеграційний вектор розвитку України, має здійснюватися у рамках формування належного економічного та соціального фундаментів і створення умов для стійкості державних фінансів і розвитку національної економіки [4]. Цей напрям досліджень поглиблює А. Соколовська за рахунок розкриття аспектів щодо змін у податковій системі України, що сприяють економічному зростанню та підвищенню соціального забезпечення [5].

К. Горобей та Я. Цимбаленко розглядають податкову систему у розрізі порівняльного аналізу її стану в Україні та у Європейському Союзі. Зокрема, вони зазначають, що податкова політика здійснюється на основі визначених дієвих заходів, які дають можливість надавати прямий вплив на соціальну та економічну сфери [6].

Л. Матвійчук та Л. Олійник акцентують увагу на зміні підходів щодо податкової політики в умовах воєнного стану, що потребує перегляду існуючого рівня податкового навантаження і підвищення соціальної та економічної стабільності [7].

Р. Гончарова [8] вважає, що поняття податкового навантаження та його значення для української економіки можливе лише з урахуванням досвіду інших країн і відповідної діяльності держави, яке врегульована відповідним законодавством. Також нові підходи та інструменти у податковій політиці стали предметом дослідження І. Гончаренко, Н. Дудченко та В. Жук [9].

А. Лисенко розглядає системний підхід у розробці рішень в аналізі, аудиті та оподаткуванні, заснованих на застосуванні інструментарію прогнозування, планування та моделювання [10].

С. Обушний та А. Новіков акцентують увагу на еволюції та впливі податкової системи на розвиток соціально-економічних проєктів [11]. Про концептуальні засади моделювання економічного сектору та його основні засади зазначено в роботі Л. Бандоріної, Л. Лозовської та Л. Савчук [12].

Проблематиці моделювання стійкості соціально-економічних систем присвячене дослідження Д. Ревенка [13]. У свою чергу, Н. Струк характеризує поняття «соціально-економічний розвиток» як складний процес, пов'язаний із податковою політикою держави. Окрема увага зосереджена на законодавчій базі – законах та стратегіях щодо податкового навантаження та його впливу на соціально-економічну складову [14].

Отже, *метою статті* є визначення перспектив змін у податковій політиці держави і створення прогнозної моделі її впливу на основні соціально-економічні показники життя в умовах сьогодення.

Матеріали та методи

У дослідженні за допомогою наукових методів виявлено зміст та основні принципи впливу зміни податкової політики на соціально-економічні показники та їхньої безпосередньої дії в особливих умовах функціонування економіки. Використано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, індукція та дедукція, абстрагування,

пошук, порівняння, верифікація цифрових тенденцій, аналітичні та статистичні методи для вивчення стану податкових тенденцій на базі національної економіки. Метод синтезу застосований безпосередньо для виокремлення сутності і змісту поняття «оподаткування». За його допомогою розглянуто важливі аспекти теоретико-методологічні значення податків з огляду на ефективність діяльності економіки в умовах воєнного та післявоєнного станів. Наведено характерні особливості і класифікацію податкової системи. Методи індукції та дедукції дали змогу розглянути перспективи розвитку та вдосконалення впливу податків на соціальну та економічну сфери. Досліджено методологію та здійснено аналіз необхідності впровадження змін у податкову систему як засобу створення надійної системи антикризового управління економікою. Основою проведеного дослідження є метод статистичного аналізу, який відображає сучасний стан податкових відносин в Україні та їх вплив на державу у майбутній перспективі. Завдяки методу абстрагування виявлено та систематизовано основні напрями соціально-економічної політики. Проведене дослідження, за допомогою вищенаведених методів, доводить необхідність залучення інновацій не тільки у податкову систему, а й у діяльність післявоєнної економіки в цілому, як чинник стримування економічної кризи та фінансових загроз. Використані методи дозволяють відобразити як нормативно-законодавчу базу, так й майбутні державні стратегії щодо економічного потенціалу. Для виявлення ефективної стратегії щодо відбудови економіки за допомогою стабілізації податкової політики у післявоєнний період було запроваджено методи порівняння та пошуку. З їх допомогою проведено аналіз ефективності впливу податкової політики на соціально-економічну складову і пов'язаних явищ у інших країнах та Україні зокрема. Використані методи наукового дослідження дозволяють опрацювати дослідницьку проблему системи оподаткування в Україні та сприяти подальшому аналізу цього питання, що потребує постійного моніторингу та реагування у зв'язку з загострення світової економічної та геополітичної ситуації.

Результати

У реаліях сьогодення нашої країни серед пріоритетних цілей податкової політики постає формування високоефективної податкової системи. Саме така система зможе покращити процес стабільного та прозорого надходження коштів до бюджетів різних ланок, створити необхідні умови для інтеграції України в ЄС, покращити життя громадян держави та дати поштовх для розвитку економіки України.

Податкова політика – це діяльність органів державної влади, яка регулюється законодавством, що спрямована на встановлення та регулювання надходжень податків до централізованих фондів грошових коштів країни у оптимальних розмірах, які потрібні державі. Вона реалізується з метою ефективного виконання завдань, які покладені на неї, для покращення суспільного добробуту та стабільного економічного зростання [8]. Основне завдання податкової політики полягає у своєчасному надходженні грошових ресурсів до бюджетів різних рівнів, шляхом стягування зборів та податків, а державної політики – акумулювання, перерозподіл та розподіл накопичених ресурсів. Кожна з наведених політик ґрунтується на конкретних принципах, які різняться між собою та властиві тільки їй, тому що вони спрямовані на виконання різних задач.

Податкова політика регулюється відповідними нормативними документами. Вони створені на основі Конституції України, Митного кодексу, Податкового кодексу та інших нормативно-правових актів.

Міністерство фінансів України відповідно до п. 3 Положення «Про Міністерство фінансів України» формує і впроваджує принципи та реалізацію політики щодо

оподаткування та адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства та законодавства з питань сплати [15].

Головними завданнями Міністерства фінансів України (відповідно до Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки) у забезпеченні формування та реалізації успішної державної податкової політики є:

- збільшення ефективності, прогнозованості та стабільності податкової системи;
- забезпечення більшої ефективності та якості податкового адміністрування;
- ефективне накопичення ресурсів, які необхідні для виконання Україною своїх функцій;
- гарантування рівності та справедливості податкової системи, адаптувавши її до правил та норм Європейського Союзу;
- розширення бази оподаткування;
- відсутність для сприяння економічному розвитку та ведення успішного бізнесу негативних впливів [16].

Податковий кодекс України є основним документом, що регулює відносини, які зосереджені на встановленні, зміні та скасуванні зборів та податків в Україні [17]. Він формулює вичерпний перелік зборів і податків та порядок їх адміністрування, визначає платників податків і зборів, їх обов'язки та права, компетенції контролюючих органів і повноваження їх посадових осіб у процесі здійснення податкового контролю та інших адміністративних функцій, а також окреслює відповідальність за порушення податкового законодавства. Він визначає загальнодержавні, місцеві податки та місцеві збори.

Подані зміни до декларації про доходи та майновий стан суб'єктів підприємницької діяльності (СПД) з 1 січня 2023 року регулюються наказом Мінфіну від 17 травня 2022 року № 143. У листопаді 2022 року Верховна Рада ухвалила законопроект № 7655 (нині – № 2720-IX), норми якого передбачають сплату обмінного пункту податку на прибуток авансом. Також з 2022 року почали діяти правила оподаткування прибутків підконтрольних іноземних компаній, спрямовані на боротьбу з відмиванням грошей з України, а з початку 2023 року скасували податкові пільги з певних галузей економіки.

Крім зазначених змін, які вже діють, у Верховній Раді планують інші зміни до податкового законодавства України. Частину з них Україна зобов'язується виконати в рамках нової програми співпраці з Міжнародним валютним фондом. Відповідно до нормативного документа потрібно до 1 липня 2023 року скасувати такі режими платників податків: третю групу, які на даний момент замість 5% сплачують податок у розмірі 2%. Така вимога необхідна, оскільки відбувається зменшення фінансів до державного бюджету від підприємств, які замість 18% податку платять лише 2% з обороту. Наступним кроком є посилення контролю за використання спеціальних інструментів реєстрації розрахунків, а саме касових апаратів. Верховна Рада планує у найближчий час реалізувати штрафні санкції за порушення розрахункових операцій. Парламент передбачає до 2023 року скасувати чинне право на відстрочку боргових платежів на податкові перевірки [18].

Виходячи з усього вищезазначеного, формувати податкову політику потрібно таким чином, аби, по-перше, забезпечити виконання фіскальної функції податків, а по-друге, підвищити ділову активність у державі та конкурентоспроможність національного виробника на міжнародному рівні, збільшити надходження інвестицій як внутрішніх, так і зовнішніх.

Одним з головних показників, що значною мірою характеризують ефективність податкової політики з огляду на розвиток економіки країни, є податкове

навантаження. Цей показник демонструє ефективність податкової політики держави, та показує як саме чинить вплив збір податків та зборів на господарську активність й стан суб'єктів господарювання. Для його кількісної оцінки застосовують коефіцієнт податкового навантаження, який розраховується як відношення суми зібраних податків, враховуючи і суму сплаченого єдиного соціального внеску, до валового внутрішнього продукту. При розрахунку даного коефіцієнту до суми податків необхідно включати обов'язкові відрахування у соціальні фонди, адже у багатьох країнах вони визначаються як податки, а не страхові внески.

Якщо проаналізувати існуючу податкову систему в Україні, то варто зазначити, що в ній впроваджені елементи податкових систем з багатьох розвинених країн, однак вона не є досконалою. З метою більш детального аналізу характеристик податкової політики в Україні в ході дослідження було зібрано статистичну інформацію щодо показників обов'язкових відрахувань у соціальні фонди, податкових надходжень до бюджету, валового внутрішнього продукту (ВВП), доходів зведеного бюджету, рівня податкового навантаження за 2017–2021 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Податкове навантаження в Україні, 2017-2021 рр.

Показники	2017	2018	2019	2020	2021
Рівень податкового навантаження, %	33,9	32,0	29,1	29,8	33,3
ВВП реальний (в цінах попереднього року), млрд грн	2445,5	3083,4	3675,7	3818,4	4363,5
Податкові надходження до зведеного Держбюджету, млрд грн	828,1	986,3	1070,3	1136,6	1453,8
Рівень податкового навантаження на працю, %	15,1	15,0	15,6	16,7	17,2
ПДФО, млрд грн	185,6	229,9	297,8	319,0	378,3
ЄСВ, млрд грн	158,9	202,0	241,7	281,7	327,0
Єдиний податок, млрд грн	24,0	29,5	35,2	38,0	46,2
Рівень податкового навантаження на капітал, %	5,1	5,1	4,6	4,6	5,8
ПДВ, млрд грн	73,3	106,1	117,3	118,4	163,8
Рента, млрд грн	51,1	50,0	52,0	57,1	98,3
Рівень податкового навантаження на споживання, %	19,0	17,3	14,8	15,3	17,2

Джерело: складено автором на основі даних [19].

Що ж стосується 2022 року, то податок на додану вартість (ПДВ) приніс до казни 213 млрд грн, надходження від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) сягнули 148,4 млрд грн, імпорتنний ПДВ становив 253 млрд грн, а від податку на прибуток підприємств – 117 млрд грн. Це основні податки, які формують бюджет і зазвичай відображають його наповнення. Що ж стосується митних платежів, то їх обсяг становить 301 мільярд гривень, що становить тільки 57% від плану на 2022 рік [19].

Аналізуючи вищенаведені дані, слід відзначити коливання рівня податкового навантаження з року в рік. З одного боку, вони висвітлюють несталі темпи зростання ВВП, а з іншого – хронічні та постійні зміни у податковому законодавстві держави.

На основі аналізу податкової політики в Україні варто виділити наступні її особливості, які здійснюють негативний вплив на розвиток економіки і соціальні показники:

- фискальна спрямованість податкової системи України, яка є драйвером більшості змін, що впроваджувалися у податкове законодавство;
- складність та нестабільність нормативно-правових документів з питань оподаткування, інколи суперечливість та недостатня узгодженість окремих законодавчих норм. Питання стягнення податків і досі регулюються не лише законами, а й указами Президента України, декретами Кабінету Міністрів України. У зв'язку із нормами непрямої дії у законодавчих актах значна кількість питань у галузі оподаткування регулюються підзаконними актами. А все через те, що значна кількість податкових норм мають неоднозначне пояснення при їх реалізації, тому це негативно позначається на діяльності платників податків, знижує привабливість української економіки для іноземних інвесторів;
- складність механізму митно-тарифного регулювання, що у результаті ускладнює процес оперативного реагування на зміни кон'юнктури міжнародного ринку та структури економіки в Україні;
- витрати на адміністрування окремих податків суттєво перевищують надходження до державного бюджету від їх стягнення.

У результаті наявності вищезазначених недоліків призвела до низки проблем системного характеру у податковій системі:

- платники податків мають заборгованість перед бюджетом (причин виникнення цієї проблеми багато: відсутність дієвого механізму забезпечення відповідальності суб'єктів господарювання за виконання своїх фінансових зобов'язань, практика списання податкової заборгованості підприємств з державного податку та реорганізація їх у бюджет, збитковість оподаткування, що сприяє зневажливому ставленню до обов'язку сплачувати податки в суспільній свідомості);
- масове ухилення від сплати податків (в Україні на масштаби ухилення від сплати податків впливає не стільки загальне податкове навантаження, скільки нерівномірний розподіл податкового тягаря, що погіршує розвиток вільної конкуренції та створює підґрунтя для корупції);
- загальне недотримання платниками податків норм законів;
- наявність бюджетної заборгованості з відшкодування податку на додану вартість (головними причинами, які обтяжують виконання державою зобов'язань перед кожним платником податку на додану вартість, є низка недоліків у законодавчих нормах, якими регулюється процедури відшкодування та пред'явлень необґрунтованих вимог на відшкодування податків на додану вартість та заниження сум податкових зобов'язань);

- нерівномірність податкового навантаження (у результаті чого найбільша частина податкового навантаження покладено на законослухняних платників, які позбавлені певних податкових пільг).

Для забезпечення сталого і рівномірного соціально-економічного розвитку країни потрібно враховувати регіональні особливості і фактори оподаткування. Щоб визначити основні напрями забезпечення держави економічними та соціальними ресурсами, необхідно комплексно розглядати основні чинники та сприятливі і негативні сторони економічних систем по всій території держави. Соціальна та економічна політика державного значення складається із місцевих особливостей діяльності механізмів забезпечення продуктивності, реалізації проєктів, ключових потреб населення. Усі ці аспекти є критеріями розвитку держави в цілому, що є актуальною необхідністю в умовах сьогодення. Держава на загальному і місцевому рівнях повинна задовольняти економічні та соціальні потреби населення [13].

Економічне забезпечення регіонів ґрунтується на надходженнях до місцевих бюджетів. Зокрема, податкових ресурси складають основну частку фінансових ресурсів місцевого та державного рівнів. Логічно, що для забезпечення соціально-економічної сфери необхідним є зростання податкових надходжень від загальнодержавних податків. Це така категорія фінансування, яка стимулює розвиток економічних процесів. Вплив стану податкової системи на соціальні та економічні показники значний, а місцеві громади є основним носієм функцій і повноважень держави.

Найголовнішою ознакою забезпечення на високому рівні економічного та соціального забезпечення потреб населення є не лише достатній рівень фінансових ресурсів, а й автономність органів на державному та місцевому рівнях. Тим самим, покращення і посилення позиції та фінансової автономії на місцевому рівні в умовах сьогодення можливе лише за умови підвищення податків та зборів і збільшення їх частки у складі фінансових ресурсів. Тоді податковий механізм є ефективним і його функціонування налагоджує взаємозв'язки, що на практиці відображаються активною співпрацею держави, місцевих громад, самоврядування та підприємницьких структур через спільні дії і заходи, які напряду впливають на соціально-економічний розвиток певної території та держави в цілому.

Важливе значення в соціально-економічній сфері та системі розробки рішень в аналізі, аудиті та оподаткуванні відіграють прогнозування, планування та моделювання.

Прогнозування – це конкретні дії, спрямовані на здійснення прогнозів на основі конкретного аналізу тенденцій і закономірностей розвитку об'єкта. Основними особливостями прогнозування є вміст елементів ймовірнісного розвитку системи у майбутньому та багатоваріантний характер прогнозу.

У податковій політиці прогнозування є інструментом для передбачення майбутніх тенденцій розвитку та очікуваних результатів, який забезпечує можливість дослідження різних сценаріїв подій з метою максимального урахування можливостей, мінімізації ризиків аудиту, податкових та інших фінансових ризиків.

Для дослідження впливу основних чинників на соціально-економічний розвиток держави було розглянуто множинну лінійну кореляційно-регресійну модель. Як залежні змінні у моделі використовуються статистичні значення показників (табл. 2), що характеризують різні аспекти соціально-економічного розвитку, зокрема:

- демографічний розвиток (рівень смертності, міграційний приріст населення);
- екологічний стан (викиди в атмосферу загальні);
- економічний розвиток (валовий внутрішній продукт);
- енергоспоживання (використання електроенергії загальне, використання природного газу загальне);

- соціальне середовище (рівень зареєстрованого безробіття, кількість зареєстрованих злочинів разом, середньомісячна номінальна заробітна плата);
- фінансовий стан (прямі іноземні інвестиції).

За допомогою аналітичного методу було сформульовано висновок про лінійну залежність результативної ознаки від факторів. Теоретична модель для України має вигляд (1):

$$CSDS = \alpha_0 + \alpha_1 * MR + \alpha_2 * MPG + \alpha_3 * EST + \alpha_4 * GDP + \alpha_5 * UET + \alpha_6 * UNGT + \alpha_7 * LRU + \alpha_8 * NRCT + \alpha_9 * AMNW + \alpha_{10} * DFI, \quad (1)$$

де CSDS – коефіцієнт соціально-економічного розвитку держави, MR – рівень смертності, MPG – міграційний приріст населення, EST – викиди в атмосферу загальні, GDP – валовий внутрішній продукт, UET – використання електроенергії загальне, UNGT – використання природного газу загальне, LRU – рівень зареєстрованого безробіття, NRCT – кількість зареєстрованих злочинів разом, AMNW – середньомісячна номінальна заробітна плата, DFI – прямі іноземні інвестиції.

За допомогою пакету аналізу даних MSExcel побудовано регресійну модель, яка оцінює вплив вищезазначених факторів на соціально-економічний розвиток країни. Модель для України та оцінка її параметрів за допомогою t-статистики виглядають наступним чином (2):

$$CSDS = 44,07 - 1,17MR - 0,73MPG - 0,64EST + 1,75GDP + 0,49UET + 66UNGT - 1,86LRU - 0,53NRCT + 1,28AMNW + 0,17DFI \quad (2)$$

У процесі дослідження визначено, що значення коефіцієнта детермінації (R^2) становить 0,7642. Це свідчить, що ця регресійна модель описує соціально-економічний розвиток України на 76,42% (під час оцінки точності моделі необхідно, щоб R^2 набував значення більше 0,5). Тому можна дійти висновку, що ця модель є адекватною дійсності.

Таблиця 2

Описова статистика моделі

Показники	CSDS	MR	MPG	EST	GDP	UET	UNGT	LRU	NRCT	AMNW	DFI
Середнє	0,67	0,32	0,17	0,62	0,40	0,54	0,55	0,24	0,52	0,38	0,45
Стандартна похибка	0,10	0,12	0,10	0,11	0,10	0,10	0,11	0,11	0,11	0,10	0,14
Медіана	0,75	0,16	0,06	0,78	0,38	0,59	0,62	0,08	0,61	0,35	0,51
Мода	–	0,00	–	–	–	–	–	0,00	–	–	–
Стандартне відхилення	0,15	0,17	0,13	0,16	0,13	0,12	0,18	0,15	0,13	0,10	0,14
Дисперсія вибірки	0,10	0,14	0,10	0,13	0,09	0,11	0,12	0,12	0,12	0,09	0,19
Ексцес	0,96	0,16	6,48	0,53	0,21	0,63	0,98	1,47	1,42	0,44	0,63
Асиметричність	1,06	1,22	2,48	0,99	0,78	0,34	0,45	1,56	0,23	0,81	0,88
Інтервал	1,00	1,00	1,05	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,45
Мінімум	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45
Максимум	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Сума	6,74	3,21	1,72	6,24	3,96	5,40	5,51	2,38	5,23	3,85	4,51
Кількість спостережень	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10

Джерело: власне розроблення автора.

Отримані в результаті проведення розрахунків дані свідчать про те, що стандартна похибка, стандартне відхилення та дисперсія мають незначущі значення, що означає, що результати моделі будуть адекватними та ефективними. Далі побудуємо кореляційну матрицю (табл. 3).

Таблиця 3

Кореляція показників

	CSDES	MR	MPG	EST	GDP	UET	UNGT	LRU	NRCT	AMNW	DFI
CSDES	1										
MR	-0,87	1									
MPG	0,85	-0,14	1								
EST	-0,74	0,05	0,03	1							
GDP	0,85	-0,06	-0,02	-0,09	1						
UET	-0,81	0,06	0,05	0,10	-0,09	1					
UNGT	-0,84	0,06	0,08	0,09	-0,06	0,09	1				
LRU	-0,73	0,13	-0,10	0,02	-0,01	0,14	0,15	1			
NRCT	0,78	-0,07	-0,01	-0,08	0,06	-0,02	-0,08	-0,16	1		
AMNW	0,83	-0,07	0,02	-0,09	0,10	-0,09	-0,12	-0,06	0,18	1	
DFI	0,70	-0,15	0,06	0,13	-0,12	-0,04	0,01	-0,16	0,07	-0,15	1

Джерело: власне розроблення автора.

Отримані дані свідчать про те, що всі факторні ознаки корелюють із результативною ознакою, тобто мають значення більше 0,5, а також факторні ознаки не корелюють між собою, що означає правильний підбір факторів.

Наступним етапом дослідження є здійснення оцінки значущості моделі, для якої використали критерій Фішера (F-тест або F-статистика). Під час здійснення такої оцінки висувається нульова гіпотеза H_0 про незначущість усіх коефіцієнтів моделі (коефіцієнти за усіх регресій дорівнюють нулю). Для перевірки цієї гіпотези було обчислено розрахункове значення F-статистики, яке становило 63,14. Воно було порівняне із критичним значенням критерію Фішера: $F_{1-\alpha}(k, n - k - 1)$, що становить: $F_{0,95}(2, 11) = 7,34$. У результаті виявлено, що $F > F_{0,95}$, тому за рівня значущості 5% приймається гіпотеза про значущість моделі загалом.

Наступним кроком є перевірка на нормальність розподілу. Для цього використовується критерій Жака-Бера (Jarque-Bera). Під час перевірки вибірки за критерієм Жака-Бера використовується той факт, що у нормальному розподілі коефіцієнт асиметрії дорівнює нулю, а ексцес дорівнює 3. Відхилення величин асиметрії та ексцесу від нормальних значень слугує мірою відхилення розподілу від нормального. Критерій Жака-Бера для отриманої регресійної моделі становить 19,46. Залишки регресії суттєво відхиляються від нуля, а це свідчить про ненормальність розподілу, що можливо тоді, коли процес є не випадковим.

Для перевірки відсутності мультиколінеарності була розрахована χ^2 статистика, значення якої становило 129,28 при критичному значенні 6,39. Тому можна дійти висновку про те, що мультиколінеарність відсутня.

Для визначення автокореляції залишків використовують критерій Дарбіна-Уотсона (Durbin-Watson test, DW). Значення DW змінюється від 0 до 4 включно. Якщо $DW \approx 2$, то автокореляція відсутня. Розрахункове значення $DW = 1,73$, тому можна дійти висновку, що автокореляція відсутня.

Наступним тестом є тест на визначення ендегенності, який полягає у проведенні варіації залишків з кожною незалежною змінною. Показник варіації має наближено дорівнювати нулю. Відповідно в Україні ендегенність відсутня. Дані подано у таблиці 4.

Таблиця 4

Коваріація показників

cov(MR, e)	-0,03427456
cov(MPG, e)	-0,01083408
cov(EST, e)	-0,03626308
cov(GDP, e)	-0,03624975
cov(UET, e)	-0,03520043
cov(UNGT, e)	-0,04218078
cov(LRU, e)	0,02949917
cov(NRCT, e)	0,01777126
cov(AMNW, e)	-0,00573786
cov(DFI, e)	0,03650095

Джерело: власне розроблення автора.

Здійснивши аналіз рівня соціально-економічного розвитку держави, виявлено, що основними чинниками, які найбільше впливають на його рівень в країні, є показник зареєстрованого безробіття, розмір ВВП та рівень смертності.

Аналізуючи вищезазначені дані можна зробити висновок, що майбутні трансформації податкової системи України повинні враховувати той факт, що в цілому податкова система країни вже склалася і незважаючи на всі наявні недоліки не має розглядатись як така, що має докорінно реформуватися. Тобто створюючи нову законодавчу базу у сфері оподаткування, потрібно враховувати традиції існуючої податкової системи та залучати світові тенденції розвитку податкових систем.

Головними завданнями української податкової реформи мають бути:

- формування нового інституційного середовища оподаткування, яке буде сприятливе для реалізації принципу рівності перед законом всіх платників податків;
- унеможливлення будь-яких проявів податкової дискримінації, формувати відповідального ставлення до виконання своїх податкових зобов'язань серед платників податків;
- підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, покращення механізму адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків;
- підвищення регулюючого потенціалу податкової системи України на основі залучення інноваційно-інвестиційних пільг з податку на прибуток підприємства;
- забезпечення більш рівномірного розподілу податкового тягара між платниками податків;
- лібералізація податкової служби України, а саме зміна ідеологію її функціонування шляхом проведення реформ.

Висновки

Вплив показників якості податкової політики на соціально-економічну сферу в Україні демонструє велике значення та на даному етапі характеризується низьким рейтингом України у порівнянні з показниками економічно-розвинених країн. Податкова політика повинна забезпечувати виконання фіскальної функції податків, підвищити ділову активність та конкурентоспроможність української економіки, збільшити надходження внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Практична цінність розробленої моделі полягає у тому, що вона дає змогу оцінити стан соціально-економічного розвитку України та сприяє формуванню ефективнішої державної

політики. У процесі даного дослідження визначено, що ця модель є статистично значущою, а також здатна описувати реальні економічні явища держави.

Для системного вдосконалення податкової політики України необхідно вирішити такі завдання:

- підвищити прозорість системи сплати податків;
- запровадити спрощену процедуру адміністрування податків для платників;
- забезпечити надійну систему податкового контролю.

Подальші наукові розвідки у галузі податкової політики в Україні слід спрямувати на дослідження можливостей вдосконалення податкової системи з метою стимулювання підприємництва та залучення інвестицій. Також актуальним напрямом є розробка ефективних механізмів боротьби з податковими злочинами та уникненням оподаткування, а також впровадження сучасних технологій у збір та адміністрування податків.

Список використаних джерел

1. Качула С. В. Бюджетна політика на місцевому рівні як основа соціально економічного розвитку території. *Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України*: всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10–11 квітня 2019 року): тези доп. / І. Я. Чугунов, М. В. Тарасюк, Т. В. Канєва та ін.; відп. за вип. І. Я. Чугунов. Київ, 2019. С. 49–51. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/6c5bfce74cd8e3a4ef75c55a702d91ac.pdf> (дата звернення: 31.03.2023).
2. Ревенко О. В. Вплив податкових факторів на результати діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.8.78> (дата звернення: 31.03.2023).
3. Буй Т. Г., Прімерова О. К., Мельник А. І. Вплив податку на прибуток на економічне зростання в Україні. *Інтернаука. Серія: «Економічні науки»*. 2020. № 13. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/adaedc82-610b-4f02-a5ac-a394f4573df4/content> (дата звернення: 31.03.2023).
4. Луніна І. О., Білоусова О. С. Реформування податку на прибуток підприємств у контексті забезпечення стійкості державних. *Економіка України*. 2018. № 7. С. 46–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2018_7_5 (дата звернення: 31.03.2023).
5. Соколовська А. М. Оцінка наслідків реформування податкової системи України в контексті показників податкового навантаження. *Бізнесінформ*. 2020. № 7. С. 214–223. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/otsinka-naslidkiv-reformuvannya-podatkovoyi-sistemi-ukrayini-v-konteksti-pokaznikiv-podatkovogo-navantazhennya/viewer> (дата звернення: 31.03.2023).
6. Горобей К. Д., Цимбаленко Я. Ю. Аналіз податкового навантаження в Україні та країнах ЄС. *Актуальні проблеми економіки та управління*: збірник наукових праць молодих вчених. 2019. № 13. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/29366> (дата звернення: 31.03.2023).
7. Матвійчук Л., Олійник Л. Податкове навантаження вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану: методичний аспект. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С. 192–198. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-306-3-28> (дата звернення: 31.03.2023).
8. Гончарова Р. А. Аналіз податкового навантаження в системі оцінювання якості податкової політики держави. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. №3. С. 203–210. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2021.3-23> (дата звернення: 31.03.2023).

9. Гончаренко І., Дудченко Н., Жук В. Особливості непрямого оподаткування в країнах ЄС. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Т. 3, №50. С. 42–51. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.50.2023.4018> (дата звернення: 31.03.2023).
10. Лисенко А. М. Формалізація процесу прийняття рішень в аналізі та аудиті в умовах невизначеності та ризику. *Облік і контроль в управлінні підприємницькою діяльністю*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 25 жовтня 2019 р.). Кропивницький: ПП «Ексклюзив-Систем», 2019. С. 140–142. URL: <http://kntu.kr.ua/doc/zbirnyki/teachers/2019/5.pdf> (дата звернення: 31.03.2023).
11. Обушний С. М., Новіков А. В. Генезис та розвиток моделювання в аспекті соціально-економічного розвитку проектів. *European scientific journal of economic and financial innovation*. 2023. № 1 (11). С. 164–175. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/download/193/156/> (дата звернення: 31.03.2023).
12. Бандоріна Л. М., Лозовська Л. І., Савчук Л. М. Моделювання економіки : навч. посібник. Дніпро: УДУНТ, 2022. 154 с. URL: <https://crust.ust.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a70ae9b-e5c7-434a-bd3d-4af122c0d74f/content> (дата звернення: 31.03.2023).
13. Ревенко Д. Структурний підхід до моделювання стійкості соціально-економічних систем. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. № 6 (68). С. 225–230. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2018-6-35> (дата звернення: 31.03.2023).
14. Струк Н. П. Соціально-економічний розвиток територіальних громад і місцеве оподаткування: взаємозв'язок та взаємовплив. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.55> (дата звернення: 31.03.2023).
15. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 31.03.2023).
16. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1805-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 31.03.2023).
17. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 20.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 31.03.2023).
18. Харламов П. Нові податки: за що та скільки потрібно платити у 2023-му. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/publications/20251659-novi-podatki-za-shcho-ta-skilki-potribno-platiti-u-2023-mu> (дата звернення: 31.03.2023).
19. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 31.03.2023).